

Ling Ma'nın *Kopuş* Romanı Örneğinde Bir 'Erken Uyarı Sistemi' Olarak Kadın Yazını

Nagihan Haliloğlu*

Öz

Bu makale, Ling Ma'nın 2018 tarihli romanı *Severance*'in spekülatif kurgu çerçevesinde güncel kimlik ve anlatı meselelerini nasıl ele aldığını incelemektedir. Roman paralel bir geçmiş tahayyülüyle, 2011 senesinde New York'ta yaşanan bir pandemide şehrin son günlerini gözlemleyen ve fotoğraflayarak arşivleyen göçmen bir kadının deneyimlerini merkeze alır. Romandaki pandemi, Shen Ateşi, Covid-19'a çok benzemektedir ve şehirli göçmen kadın için şehrin kendini 'belli ettiği' bir kriz anı yaratır. Çin göçmeni kahramanımız Candace'tan şehirdeki pek çok 'sağlıklı' insanın daha hastalığa yakalanmadan Shen Ateşi semptomlarını taşıdığını öğreniriz. Bu semptomların en önemlisi hastanın aynı hareketi üst üste tekrar etmesidir. Hayatı tekrardan oluşan şehirli için 'sağlıklı' ve 'hasta' kategorileri daha pandemi New York'a gelmeden birbirine karışmıştır. Ma romanıyla kadınların bu makalenin 'erken uyarı sistemi' olarak adlandırdığı yetilerine dikkat çeker. Fakat roman hakkında fazla konuşulmaması ve romandaki karakterin deneyimlerinin göz ardı edilmesi bize bu sistemin bir müddet daha dikkate alınmayacağını haberini vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Amerikan edebiyatı, pandemi, göçmen romanı, kadın yazını, tüketim kültürü

---

* İbn Haldun Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Öğretim Üyesi.

nagihan.haliloglu@ihu.edu.tr.

ORCID: 0000-0003-4958-6084

Makale gönderim tarihi: 09.06.2021 Makale Kabul tarihi: 12.07.2021

Women's Writing as Early Warning System in the Example of Ling Ma's *Severance*

Abstract

This article argues that Ling Ma's 2018 novel *Severance* brings together several contemporary identity and narrative discussions together within the framework of a speculative novel. In the imaginary year 2011 it describes, the novel highlights the experiences of an immigrant woman as observer and archivist of a city and culture that is living through its final days in a pandemic. The Shen Fever in the novel is very similar to Covid-19, and it provides a crisis moment in which the city reveals itself to the immigrant – although Ma makes it clear, through her Chinese immigrant protagonist Candace, that every moment is a 'crisis moment' for the female immigrant. Candace's observations about the city reveal that many of the 'healthy' inhabitants of New York already display symptoms of Shen Fever – particularly repeating the same movements over and over again, blurring the boundaries between the two categories. With her novel, Ma draws attention to what I call 'women's early warning system' to several crises that may occur in the society they live in. The muted reception of the novel itself and the ignored experiences of the protagonist in the novel suggest that this early warning system will continue to speak to deaf ears for a while yet.

Key Words: American literature, pandemic, immigrant novel, women's writing, consumer culture

Giriş

21. yüzyıl, her yeni yüzyıl gibi kendi kıyamet beklentilerini de beraberinde getirdi. Yüzyılın ilk 20 senesinde öncelikle teknolojik ve ekolojik kıyamet anlatıları daha fazla okuyucu ve seyirciyle buluşurken, Covid-19 ile beraber hastalık anlatılarının daha fazla izine düşer olduk. *Publishers Weekly*'e göre 1 Mart 2020-4 Mart 2020 arasında tıp tarihi kitaplarının satışında bir önceki seneye göre 71%'lik bir artış oldu (Millot, 2020). Kıyametle ve salgın hastalıklarla ilgili kitap listeleri paylaşılmaya başlandı. Bu listelerden biri 'Pandemics from Homer to Stephen King: what we can learn from literary history' başlığı altında *The Conversation* sitesinde yayınlandı (Haith, 2020). Haith'in başlığı modern dönemi temsilen Stephen King'e gönderme yapsa

da makalenin ilk cümlesi 'Homeros'un *İlyada*'sından Boccacio'nun *Dekameron*'una, Stepeh King'in *The Stand*'ine, Ling Ma'nın *Severance*'na diye devam etmekte' (Haith, 2020). Bu silsiledeki Çin kökenli Amerikalı yazar Ling Ma'nın Kirkus ödülünü alan, başlığını 'Ayrılış' ya da 'Kopuş' olarak çevirebileceğimiz *Severance*¹ romanı bize 2011 senesine dair bir tarih sunar. Ma'nın romanında 2011 senesinde Covid-19'a çok benzer, Shen Ateşi ismi verilen ve Çin'den yayılan ateşli bir hastalık dünyada yaşamı durdurma noktasına getirir. Yazar Ling Ma'nın romanını satmak için pandemiyi bir fırsat olarak kullanmaması dikkat çekicidir. Ma Amerika'da etnik olarak ait olduğu göçmen grubun daha fazla ırkçı muameleye maruz kalmaması için pandemi sürecinde eserinin reklamını fazla yapmamış gibi görünmektedir. Bu durum, diğer yazın türlerinde olduğu gibi, alternatif tarih romanı yazma ehliyetinin de yazarın etnik ve cinsel kimliğiyle yakından ilişkili olduğunun bir kanıtıdır.

Severance romanında kadınlar yaşadıkları toplum için bir nevi erken uyarı sistemi görevi görürler. Kadınların 'gelecek'ten haber veriyor olması, antik Yunan'da Kassandra örneğinde olduğu gibi tüm kültürlerde var olan kültürel bir koddur. Nitekim Kassandra'nın ismi 2020 yılında edebiyatla ilgili olmayan bilimsel bir makalede pandeminin ciddiyetini vurgulamak için kullanılmıştır (Schapira, 1988).² Fakat bu bilgi üzerine hareket edildiği durumlara örnek bulmak çok zordur. Yaşadığımız 'terör çağı'nda terör eylemlerinin faillerinin hemen her seferinde şiddetlerini önce kadınlara yönelttikleri pek çok yayında dile getirilmiş bir gerçektir.³ Şehirlerde yaşanan terör olaylarından, fazla şiddet kullanan polis memurlarına kadar, erkeğin şiddeti ağır suça dönüştürdüğü hemen her anın arka planında, partnerini daha önce şiddet uyguladığı için makamlara şikâyet etmiş bir

¹ Roman 2020'de Türkçeye İthaki Yayınları tarafından *Salgın* başlığı altında çevrildi. Ben bu makalede üzerinde durmak istediğim kelimeler ve kavramlara daha iyi hakim olabilmek için kendi çevirimi kullanacağım. Diğer alıntıların Türkçe çevirileri de bana ait.

² Coccolini, F. vd. (2020). 'COVID-19 the showdown for mass casualty preparedness and management: the Cassandra Syndrome'. *World Journal of Emergency Surgery* 15, 26. <https://doi.org/10.1186/s13017-020-00304-5>

³ Bu konuda birçok makale yayınlanmıştır. Konunun geniş bir tartışması ve bibliyografya için bkz. Smith, J. (2019) *How Domestic Violence Turns Men into Terrorists*. Riverrun: London.

kadının hikâyesi yatmaktadır. Kadınların bu 'erken uyarı' sisteminin toplumlar tarafından ciddiye alınmaması kadınların sağlık problemlerinin, kendi bedenlerine ait uyarı sistemlerinin ciddiye alınmaması ile birebir ilintilidir. Hastalık semptomlarıyla doktorlara giden kadınlar gerektiği kadar ciddiye alınmamakta, kadınların bedenleri bu semptomlarla yani erken uyarı sistemleriyle hastalığı haber vermeye çalışsa da dinlenilmemektedir, bazen tedavide geç kalınmaktadır. Nitekim, örneğin, bu konuda *The Journal of Pain* dergisinde yayınlanan bir araştırmada doktorların hastalara verdiği tavsiyelerde cinsiyetçi bir ön yargı tespit edilmiş ve bu ön yargının tedaviyi olumsuz bir şekilde etkilediği gözlemlenmiştir (Zhang vd., 2021). Bu makale yakından incelendiğinde kadınların 'uyarı sistemleri'nin dinlenmediğine dair bulguların bile toplumla ve okurlarla oldukça muğlak ifadelerle paylaşıldığı görülmektedir. Bu ön yargıların, sadece acı/ağrı bağlamında değil, topluma dair bir şey söyleme bağlamında da söz konusu kadın göçmen olduğunda artacağını tahmin etmek zor değildir. Bu durumda, Ma örneğinde olduğu gibi, göçmen kadının içinde yaşadığı toplum hakkındaki 'erken uyarı' sinyalinin yine aynı topluma pahalıya mal olacak bir şekilde ihmal edilmesi şaşırtıcı değildir.

Ling Ma'nın romanı bu makalenin 'erken uyarı sistemi' olarak adlandırdığı olguyu örneklemek için hem yazar hem de baş karakter açısından çok elverişlidir. Kadınların ve göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumdaki sosyal statüleri bu 'erken uyarı sistemi'ni geliştirmelerine sebep olur, fakat bu kategorilerdeki Kassandraların söyledikleri yine sosyal statülerinden dolayı dikkate alınmaz. Bu durumda 'erken uyarı sistemi'ni bir kadının, sosyal statüsüne bağlı olarak, mekânla zaman arasında özel bir ilişki kurup bugünden yarını okuyabilme yetisi olarak tanımlayabiliriz. Bu 'okuma' yetisi hem Ma, hem de bu makalede bahsi geçecek diğer kadın yazarlarda aynı zamanda bir yazı yetisine dönüşür. Bu özel okuma-yazma yetisi, *Severance* örneğinde olduğu gibi, yazın stilinde yine zaman-mekân ilişkisini problematize eden, düz bir tarihsel akışı olmayan hikâyeler olarak tezahür eder.

Ma'nın romanını Çin-Amerikan roman geleneği çerçevesinde değerlendirdiğimizde King-Kok Cheung'un (2016) 'göçmen duyar-

lılığı' olarak adlandırdığı, Amerikan toplumunu ve edebi geleneği zenginleştirme 'görevi' hemen göze çarpar. Bu, Cheung'e göre Asyalı Amerikalıların 'ebedi bir şekilde yabancı' (Cheung, 2016, s. 161) olarak algılanıyor olmalarını değiştirmez. Göçmen kökenli yazarların romanlarının o etnisiteyi temsil ediyor olduğunun düşünülmesi tüm Çinli-Amerikalı yazarların yüzleşmesi gereken bir durumdur. Tüm bu temsil yükü göz önüne alındığında Ma'nın romanını Covid-19 sürecinde neden daha fazla tanıtmadığı biraz daha anlaşılabilir. Jane Hu, pandeminin başlangıcından itibaren pek çok talep olmasına rağmen Ma'nın medyaya çıkmayı reddettiğinden bahseder (2020). Cheung'ün Çinli-Amerikalı yazarların tür, cinsiyet ve form yönelimleri hakkındaki araştırmasında, başka yazarlar üzerinden detaylarıyla anlattığı tüm bu ön yargılar ve göçmen yaşamının gerçekçi temsil beklentileri Ma'yı hem otobiyografik hem de toplumsal gerçeklikle olan bağını revize edebileceği başka bir türe yöneltmiş gibidir.

Bir Spekülatif Roman Olarak *Severance*

'Spekülatif kurgu'nun tarihsel olarak saptayabileceğimiz üç manası vardır: Bilim kurgunun, teknolojidenden ziyade insani problemleri konu edinen bir alt türü, bilim kurgudan ayrı hatta onun tersi olarak sadece gerçekleşmesi muhtemel geleceklere odaklanan bir tür ve gündelik hayatın 'gerçeklik fikir birliği'ni taklit etmeyi reddeden tüm türleri içeren çok kapsamlı bir kategori. (Oziewicz, 2017)

2018 senesinde yazılmış ve alternatif bir 'tarihî roman' olarak 2011 senesini anlatıp, 2019'da olacakları tahmin eden *Severance*'i konumlandırmak için türler arası bir bakış gerekmektedir. Yine de tüm özellikleri göze alındığında eser spekülatif roman kapsamında değerlendirilebilir. *Severance*'i bu tanım üzerinden incelersek, karşılaştığımız birinci soru romandaki pandeminin 'insani' mi yoksa 'teknik' bir problem mi olduğudur. Elbette bu ikisini keskin bir çizgiyle ayırmak mümkün değildir. Ma, romanında 'insani' dünyanın üretmiş olduğu tüketim toplumunun hastalığın çok daha çabuk yayılmasına sebep olduğuna işaret eder. Romanda Covid-19 pandemisinde olduğu gibi hastalığın 'teknik' bir sebepten, örneğin bir laboratuvar-

dan yayılıp yayılmadığına dair kesin bir bilgi yoktur. Semptomların ağırlığı 'hata'nın nerede olduğu sorusunu sormaya zaman ve enerji bırakmaz.

Oziewicz'in tanımı aynı zamanda spekülâtif romanın 'geleceğe' odaklandığını vurgular. Fakat Ma romanında 2011 tarihine dönüp spekülâtif bir gelecektense spekülâtif bir geçmişten bahseder. Romanı 2021 senesinde okuyan bizler için Ma'nın hikâyesi 'spekülâtif gelecek' olmaya devam etmektedir. Bu yüzden tanımı biraz bükse de *Severance* spekülâtif roman türüne aittir diyebiliriz. Bu sınıflandırmada ısrar etme sebebim, kadınların erken uyarı sistemi kavramının bu çerçevede daha büyük mana kazanmasıdır. Ma'nın romanı, kadın yazınının tarihi lineer olmayan şekilde kavrayan uyarılarla dolu olduğunu, bu uyarı sisteminin nerdeyse aşkın bir özelliğe sahip olduğunu düşündürmektedir. Mary Shelley'nin *Frankenstein*'i ve Margaret Atwood'un *The Handmaid's Tale*'i düz bir tarihsel olay akışı takip etmeyen hikâye anlatımı ve gelecekte haber vermenin kadının yazınında birleştiği, en bilinen örneklerdir. Bunlar dışında da Ellen Friedman ve Miriam Fuchs (1989) *Breaking the Sequence: Women's Experimental Fiction* başlıklı antolojilerinde düz bir tarihsel olay akışı takip etmeyen kadın anlatılarını Gertrude Stein, Dorothy Richardson, ve Virginia Woolf'tan başlatıp günümüz yazarları Christine Brooke-Rose, Eva Figes, ve Kathy Acker'a kadar getirirler. Adı geçen yazarların kitaplarında 'uyarı sistemi' hissi Ma'ninkî kadar bariz olmasa da düz bir tarihsel olay akışı takip etmeyen kadın yazınının geleceğe ve geçmişe dair söz söylerken daha radikal bir tavır takınmasına imkân tanımaktadır. Hem Candace'in gözlemleri hem de Ma'nın romanı Candace'in New York'taki hayatı ve Çin'deki çocukluğu arasında gitme gelmelerle şekillendirmesi bu 'erken uyarı sistemi'nin zaman-mekân arasındaki ilişkiye ve kopukluğa dikkat çekme özelliğinin bir parçasıdır.

Ma'nın çizdiği 2011 New York resmi çerçevesinde, kadınların uyarı sistemlerinin nasıl bastırıldığı ve şiddete uğratıldığı özellikle kapitalist sistemin 'sakinleştirici' özelliği üzerinden anlatılır. Ma'nın hikâyesi için seçtiği kahraman kendisi gibi Çinli göçmen bir ailenin kızı olan, üniversitede sanat ve edebiyat okumuş Candace, yaşıtı genç kadınlar gibi New York'ta 'yaratıcı' bir iş edinmek istemektedir. He-

nüz farklı yolları deneyebilecek yaşta olan Candace, New York'taki günlerini şöyle tasvir eder:

İzin günü hep yapmayı istediğimiz şeyleri yapma günüydü. Botanik bahçesine ya da Frick Güzel Sanatlar Müzesine gitmek. Roman okumak. Ama 'serbest zaman' olgusu serbest zamanın kışkırtıcılığına işaret ediyordu. Günlük rutinlerimizden çıkmak için neredeyse insanüstü bir güç gerekiyordu. Reset tuşuna basmak istiyorduk. Bir sürü vaktimiz olsun istiyorduk. Para için yaptığımız şeyler dışında değerini tam kestiremediğimiz bir şeyler yapmak istiyorduk. Yazmak, çizmek, daha iyi fotoğraflar çekmek. Bu aktiviteleri 'serbest zamanımız'da yapmaya vakit bulamazsak bile yapabileceğimizi bilmek istiyorduk. Uzun lafın kısası genç hissetmek istiyorduk—ve pek çoğumuzun elinde gençliğimizden başka bir şey yoktu. (Ma, 2018)

Ma, Candace'in New York'taki bu avare günlerini okuyucuyu imrendirecek bir şekilde anlatır. Candace ve arkadaşları yerleşik ilişkiler ve işlerine başlamadan önce bir iki sene bir manada daldan dala konarlar. Ya da böyle hissetmek isterler. Gerçekte bu avareliği yapmak için haftada iki günü vardır. Okuyucu, belki de özellikle kadın okuyucu, kitabın bu bölümünü bu iki günün Candace için çok yakın bir zamanda ne kadar kırılğanlaşacağını bilerek okur. Bu avare New York günleri anlatısı derin okuma yapma isteyenleri 'kadınların izin günü' kavramını düşünmeye davet etmektedir. İzin günlerinin de ilişkisi ve/veya bir aile kurma ihtimaliyle yakında elinden alınacağını bilen Candace bu günlerine şimdiden efsarla bakmaktadır. Bir yayınevinde yaratıcı yönünü kullanmasını gerektirmeyecek bir iş bulur: Süslü İncillerin çeşitli parçalarını Çin'in hangi ucuz mal üreten şirketinde yapılacağına karar verme ve sürekli aynı e-postaları yazma işi. Nitekim Ma *Paris Review* dergisindeki röportajında romanın çıkış sorusunun 'Candace neden sevmediği bir işi bırakmıyor?' olduğunu söyler (Day, 2018). Burada cevap hem Candace'in Çin-Amerikalı göçmen bir aileden gelmesiyle ilintili iş güvenliği konusundaki endişesi (Cheung, 2016), hem de sevdiği bir işi yaptığı bir geleceği hayal edememesidir. Candace şimdiden yeni bir şey üretmektense, ileride göreceğimiz gibi bloguyla yapılanları arşivleme görevini üstlenmiş gibidir. Candace'in çektiği fotoğraflar, geleceği haber veren iskambil kâğıtları gibi okuyucunun önündedir. Candace bunu henüz tam ma-

nasıyla dillendirmese de çektiği karelerle bir 'tarihin sonu' mozaiği örmektedir. Candace'in 'erken uyarı sistemi'nin dili bu noktada henüz bu imgelerden oluşmaktadır.

Sosyal statüsünün yanında yaptığı iş de Candace'in 'erken uyarı sistemi'ni kuvvetlendirir. Çin'deki yayınevleriyle yazışan ve çalışan Candace, kendi firmasının getirdiği teklifler ve yayınevlerinin verdikleri cevaplar üzerinden Amerikan tüketim kültürünün Çin'deki çalışma şartlarını nasıl etkilediğini yakından tecrübe etmektedir. Roman'daki bu etkileşimlerle Ma'nın Çin'de başlayan bu hastalığı Amerikan tüketim mekanizmasının Çin fabrikalarından ve işçilerinden imkansız istemesine bağladığını görürüz. Romanın evreninde ilkin Çin'de robotlaşan işçilerin arasında yayıldığını varsayabileceğimiz bu hastalığın semptomu, gayet hikmetli bir şekilde, insanların en çok yaptıkları şeyleri tekrar tekrar yapmaya başlamaları ve bu eylem dışında bir şey yapamamalarıdır. Nitekim Candace pandemiden önce Çin'e gittiğinde çalıştığı şirket için ismarladığı kitapların üretildiği fabrikaları ziyaret eder ve işçilerin insanı çıldırtacak rutinindeki bu işleri nasıl bir metanetle yaptıklarını gözlemler. Ma romanında bu düzeni kendi çalıştığı yayın kurumu ve diğer Amerikan firmalarının körüklediğini vurgular. Ama aslında roman tüm dünyanın Çin'deki ucuz işçiliği teşvik ederek bu hastalığın üreyip yayılmasına katkıda bulunduğunu ima eder.

Candace, Shen Ateşi'nin New York'a gelişini de yine bu yayınevi çevresinden, bir iş arkadaşından öğrenir:

Blythe durdu, kelimelerini dikkatlice seçerek şöyle dedi 'Lane hasta. Ateşlendi.'

'Gerçekten mi?' diye sordum ve Blythe'in yüzündeki tepkiyi ölçmeye çalıştım.

'Evet, oldukça şok edici' dedi Blythe, çok da takmıyormuş gibi görünmeye çalışarak. Ama sesi titredi ve yüzünü çevirdi.

'Üzgünüm. İnsan böyle şeylerin tanıdığı insanların başına gelebileceğine inanamıyor'

Blythe 'Pek çok insanın başına geldi Candace' diyerek beni düzeltti 'Ama insan Lane'in hasta olmasına şaşıyor. Her yerde maske takıyordu. Komşusu ateşlenmiş olarak bulunduğu dairesini sürekli dezenfekte etmeye başladı. Her türlü önlemi aldı ama yine de...' Blythe yutkundu ve konuşmayı bıraktı. (Ma, 2018)

Bu pasaj hepimizin pandeminin başından tanıdığı bir durumu anlatmaktadır. Etrafımızda bu hastalığı geçiren insan olup olmadığı sorusu aylar sonra 'Acaba kim olmadı?' sorusuna dönüşecektir. Bu pasajda kadınlara atfedilen hijyen merakına da bir gönderme vardır. Yukarıdaki pasajda da görüldüğü gibi kadınların bu içgüdüsel koruma duyguları en iyimser şekilde bakıldığında ancak bir uyarı sistemidir, kadınların kendisini bile koruyamaz. Nitekim Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı bir rapora göre kadınların Covid-19 sürecinde hijyen kurallarına daha çok uydukları saptanmıştır (Oertelt-Prigione, 2020). 'Good Housekeeping, Great Expectations: Gender and Housework Norms' başlıklı 2019 yılında yayınlanan bir araştırmada da kadınların, temizliğe dair cinsiyetçi bakış açısını bir derecede içselleştirdiği tespiti yapılmaktadır (Thébaud vd., 2019). Ma kadınların temizlikle daha yakından ilgilendiğine dair cinsiyetçi yaklaşıma direkt bir gönderme yapmaz, ama pandemi başladığında bunu en ciddiye alan karakterin bir kadın olmasına okurlar şaşırmayacaktır.

Yine Covid sürecinde olduğu gibi Shen Ateşi pandemisi sırasında da diğer doğa olayları olmaya devam eder ve Shen Ateşi'nin ne kadar tehlikeli olduğunun henüz anlaşılmadığı günlerde New York'ta bir fırtına olacağı haberi gelir: 'Ben de herkes gibi fırtınanın birtakım şeyleri devirmesini istiyordum' der Candace, 'Hasarın ertesi gün işleri iptal edecek kadar çok, ama brunch'a gitmemize izin verecek kadar az olmasını istiyorduk' (Ma, 2018). Bu gözlem de Covid-19 pandemisinin ilk günlerindeki atmosfere tekabül eder. Henüz başka insanların sorumluluklarını üzerine almak zorunda kalmamış olan Candace yetişkin hayatı kendisini tamamen içine çekmeden bu düzenin az da olsa değişmesini istemektedir. Erkek arkadaşı bu düzenin değişmeyeceğini, tek çarenin kaçıp göçebe bir hayat sürmek olduğunu savunurken Candace yerleşik hayatın da insani olabileceğini düşünüyor gibidir. Fakat erkek arkadaşını buna inandırmaya çalışmaz, hatta onu yolundan alkoymamak için ondan hamile olduğunu bile saklar.

Shen Ateşi tüm şehri kasıp kavurmadan önce Candace son bir partiye gider ve arkadaşının yaşlı komşusunu gözlemler. Kadın bir türlü kapisını açamamaktadır. Candace yardımcı olur:

‘Açıldı işte’ deyip içeri girebilmesi için yol verdim. Sonra yüzünü gördüm. O kadar yaşlıydı ki bir kadavraya benziyordu. Ruju çenesine bulaşmıştı, maskarası da kaşlarına. Kaşları ve ince, narin boynu morluklar ve çiziklerle doluydu. Saçlarında şampuanını durulamamış gibi tortular vardı. Hırkasının düğmeleri yanlış iliklenmişti. Pantolonunu da ters yüz giymişti. Bana bakmadan dosdoğru içeri girdi, kendini bas bas bağırmakta olan televizyonun önündeki divana bıraktı. (Ma, 2018)

Bu sahne romanın en can alıcı noktalarından biridir. Şehirler bu kadın gibi yalnız yaşayan yaşlı kadınlarla doludur. Toplumla olan bağları kopan bu kadınları hayatta tutan tek şey rutinleridir. İçleri boşaltılmış kabuklar gibidirler. Sahnenin çarpıcılığı bu yaşlı kadının Shen Ateşi’nin semptomlarını daha hasta olmadan taşıyor olması, daha doğrusu hasta mı değil mi bilemememizdir. Candace’in gözlemedikleri tam da Oziewicz’in bahsettiği gibi, spekülâtif roman türü çerçevesinde ‘gerçeklik fikir birliği’ni tepetaklak etmektedir. Bu durum da Covid-19’dan çok tanıdık değil midir? Pandemi sürecinde günlerimizin birbirinin aynısı olan kopyalar olduğu hissi de çok tanıdıktır. Candace’in hijyene önem verdiği halde hastalığa kapılan iş arkadaşı Lane’in aynadaki ters aksi gibidir. Bu kadın yaşlılıkla beraber kadınların çoğu kez ‘içselleştirdiği’ temizlik merakından kurtulmuş gibidir. Kıyafeti ve bedenindeki hijyen yoksunluğu bu yaşlı kadına tekinsiz bir hava verir. Bir kadının böyle yaşıyor olması, yine cinsiyet kodları açısından, pek anlaşılabilir gibi değildir, bu yüzden okurun kadının hasta olduğuna, Shen Ateşi’ne yakalanmış olduğuna dair şüpheleri artacaktır. Yaşlı, genç, kadınların bedenleri toplumda o anda yaşananları ölçen ‘erken uyarı sistemleri’ ve yaşananlardan dolayı aldıkları yaralarla beraber okunması gereken arşivlerdir.

Göçmen Kadın’ın New York Arşivi

Candace’in ailesinin hikâyesini, bedeninde olmasa da zihninde açılmış olan yaraların yerlerini roman boyunca yavaş yavaş öğreniriz. Ma Amerika’ya gelişlerini, beraber Çin’e yaptıkları gezileri kısa vinyetler şeklinde bize sunarak Çinli-Amerikalı deneyimi arşivine katkıda bulunur. Bu anlatım tarzı, *The New Yorker* yazarı Jiayang

Fan'ın de dediği gibi ikinci kuşak göçmen yazarlarda sıkça gözlenen bir durumdur (Fan, 2018). Bu kimlik hem bilinmek hem de saklanmak ister. Bu çekingenliği Ma'nın kendisine ram etmek belki edebi eleştirinin dışına çıkabilir ama yazar ve kahramanı arasında pek çok benzerlik vardır. Candace bu görünme ve görünmeme ikilemini New York fotoğraflarını paylaştığı bloguna taşır. Blogun adı 'New York Hayaleti'dir. Candace New York'ta görünmez olmuş ya da olmayı seçmiş pek çok Çin kökenli kadın gibi dolaşmaktadır. Ma, Candace karakteri ve sesiyle 'şehirde göçmen kökenli kadın' estetiği kurar. Bu estetiği kurmak için bir kriz anını seçmiş olması gayet uygundur, bir bakıma göçmenler için şehirdeki her an kriz anıdır.

Bu krizli varoluştan, şehirde kendi kimliğiyle dolaşmaktan yorulduğu anlarda Candace karanlık sinema salonlarında görünmez olmayı tercih eder. Sinemaya gitme zevkini şöyle anlatır: "Filmler 'Bir kadının hiçbir şeyi olamasa bile elinin altında en azından şehir vardı' der gibiydiler. Şehir kadınların tesellisiydi" (Ma, 2018,). Karanlık sinema salonu göçmen kadına hemşerilerine görünmeden onlarla beraber bir şey yapma olanağı sağlar. Perdede görünen resimler, şehirde yaparken tedirgin olduğu eylemlerin estetize edilmiş halleridir. Sinema böylelikle hem ikinci el bir tecrübe hem de bir vaattir. "Bir şehirde yaşamak, sunduğu şeyleri tüketmek demektir! Restoranlarında yemek yemek. Barlarında içmek. Dükkanlarında alışveriş etmek... ve bunların hepsinden zevk almak. Yoksa seneler geçip giderken bu rutinleri aynı şekilde devam ettirmek nasıl mümkün olabilir?" (Ma, 2018). Sinemaya gitmek, alışveriş etmek, restoranda yemek yiyip zevk almak da 'gerçeklik konsensüsü'nün önemli parçalarıdır. Ma bu konsensüsü, bu yaşam formülünü şehre bir hastalık getirerek bozar. Şehirde diğer insanlarla beraber var olma, kalabalığa sığınma pandemiyle birlikte kadınların elinden alınan bir özgürlüktür.⁴

Candace yine bu gerçeklik konsensüsünü sorgulayarak hem şehirden hem de geçmişten bir yara olarak bahseder. Şehirde var olmak "Çıplak bir şekilde açık büyük sıcak bir oluğa girer gibi, iyileşmeyen

⁴ Nitekim kadın hakları örgütleri pandeminin başından beri evlere iyice hapis olan kadınların şiddet görme ihtimalinin arttığı konusunda uyarılmaktadır (Evans, M. L. vd, 2020).

ve dağlanmamış bir yaranın içine girmek gibi”dir (Ma, 2018). “Geçmiş günümüzün üstünde yara gibi açılmış bir kara deliktir, çok fazla yaklaşırsan seni içine çekiverir” (Ma, 2018,). Ma’ya göre geçmişe çok yaklaşmak, nostaljiye kapılmak ruhsal sağlığımız için işte bu kadar kötüdür. Shen Ateşi de bu zayıf noktamızdan içeri girip geçmişte yaptıklarımızı tekrar etmemizi emreder. Candace’in başkaları hastalığa yenik düşerken nasıl sağlıklı kaldığına dair bir açıklama yoktur. Bu göçmenlere atfedilen azimle ilgili bir durum mudur? Ya da hamile olmasıyla ilgili? Romanın başında kendini işi dışında bir şekilde tanımlamak isteyen bir kadın olarak tanıdığımız Candace New York’un yaşanılmaz hale gelmesiyle sadece işinden ibaret bir insana dönüşür. Cevap alamadığı e-postalar yazar, ofiste yaşamaya başlar. Blogunun adı ‘New York Hayaleti’, herkes şehri terk ettikten sonra resim çekip siteye yüklemeye devam etmesiyle iyice mana kazanır. Felaketten sonra, yönetmen Waad Al-Kateab’in Suriye’de yaşananları anlattığı *For Sama* (2019) belgeseli örneğinde olduğu gibi, olanları ve olmaya devam edenleri arşivleme misyonunu üstlenir. Candace belki alışkanlıktan, belki de yine Al-Kateab gibi kız olacağını düşündüğü çocuğu için New York’u sonuna kadar arşivlemektedir. Herkesin paniklediği anda insanlık mirasına sahip çıkmak ona düşer.

Yeni Toplum

Candace en sonunda tek başına devam edemeyeceğine karar verdiğinde şehir dışında bir grup başka ‘sağlıklı insanla’ yaşamaya başlar. Bu grup Amerika’dan sıkça haberlerini duyduğumuz tarikatlara benzemektedir. Çin göçmeni bir kadın olarak sivrilik yapmaya çalışarak gruba dahil olur. Hastalıktan kurtulduğunu varsaydığımız ekip ‘sağ(lıklı)ken’ yaptıkları gibi liderlerinin direktifiyle Amerika’nın içlerine doğru, büyük bir alışveriş merkezinin yolunu tutarlar. Hastalığa yakalananlar daha kendilerine özel bir şekilde, kendilerine has hareketleri tekrar ederken, hastalığın yakalayamadıkları, belki de hasta olanların da yerine, Amerikan kültürünün önemli bir parçası olan alışverişi tekrar etme ‘görev’ini üstlenmiştir. Daha ‘kendi şahsına münhasır’ olduğunu düşünmek istediğimiz Candace bile bizimle anılarını paylaştığında Çin’e gittiği iş seyahat-

lerinde boş vaktini oradaki alışveriş merkezlerinde geçirdiğini itiraf etmiştir. Göçmen kadının yaşadığı şehirdeki hayatı anlamlandırabilmek için sinemalara sığınırken, seyahat ederken de alışveriş merkezlerine sığınmaktadır. Alışveriş merkezleri bulunduğu farklı coğrafyayı – ki Candace özelinde bu çocukluğunun bir kısmını geçirdiği Çindir – anlama çabasından yorulan her turistin kolayca kaçabildiği, içinde nasıl davranmasını bildiği, bir bakıma zaman-mekân kompleksinden kopuk mekânlardır.

Bu alışveriş merkezi vurgusunda Fan'ın *The New Yorker*'da dediği gibi George Romero'nun *Night of the Living Dead* adlı zombi filmine bir gönderme vardır. “Filmde zombiler alışveriş merkezine girdiğinde hâlâ hayatta olan biri sorar: ‘Niçin buraya geliyorlar?’ Bir diğeri ‘canlı’ da cevap verir: ‘Güdü, daha önce yaptıkları şeylerin hafızası. Burası hayatlarında onlar için önemli bir yerdi’” (Fan, 2018,). Romandaki sağlıklı insanlarla Amerikan sinema tarihindeki zombilerin güdülerinin aynı olması, yine sağlıklı-hasta, yaşayan-ölü zıtlıklarını sorgulamamıza yardımcı olur. Eflatunun bahsettiği nesnelere ideallerine denk alışveriş merkezi eşyaları – ki kabul edelim hiçbiri eve geldiklerinde alışveriş merkezinde gördükleri kadar ideal görünmezler – romandaki karakterlerin günlük eşyalarına dönüşür. Eşyaları kendi evlerindeki gölgelerinden direkt alışveriş merkezindeki ideal halleriyle tecrübe edebilmektedirler. Grubun lideri Bob diğerlerini buraya mutsuz çocukluğunda bu alışveriş merkezini evinden daha sıcak bulduğu için getirmiştir – grup bir manada kıyametten sonra inananlara vaat edilen cennete gelmiş bulunmaktadır. Mecazla gerçek, idealle sıradan, yaşanan kıyamet sonucu, kutsal kitaplarda vaat edildiği üzere alt üst edilmiştir.

Candace, Bob'un garip ritüellerini kabul etmek istemeyip kaçmaya çalışınca yakalanır ve bu sefer alışveriş merkezinde esir hayatı sürmeye başlar. Bob Candace'in doğuracağı bebeğe elbette bir çeşit mesih gözüyle bakmaktadır ve bu yüzden Candace'i bırakmak istemez. Dünyayı yeniden inşa etmek elbette yine bir kadının, özellikle göçmen bir kadının sancılılarıyla mümkün olacaktır. Bob'un ritüelleri, ya da ona sorarsanız hayatta kalma pratikleri arasında hastalığa yakalananların evlerine gitmek, grupla dua ettikten sonra içeri girip aynı hareketleri tekrar eden insanları öldürüp – Bob'a göre özgür-

leştirip – sonra onlara ait olan ve grubun işine yarayacak şeyleri almaktır. Bu amaçla girdikleri bir evdeki sahneyi Candace şöyle tasvir eder:

Bayan Gower ayağa kalktığı anda akşam yemeği bitmişti. Yemek odasında bir tur attı, tabakları, kaşık ve çataları topladı ve dolaba geri koydu. Bu işi bitirir bitirmez tekrar başladı, tabakları yerinden aldı ve masayı hazırlamaya koyuldu. Gowerlar tekrardan yemeğe başladılar, düzinelerce defa kurulacak sofrada yiyecekleri ikinci akşam yemeği... Başlarını öne eğip dua ettiler- ama muhtemelen bunlar kelimeler değil, aynı ritimde hayvansı birtakım homurdanmalardı, sevdiğiniz bir şarkıyı mırıldanır gibi. Ateşlenince ilk kaybolan şeyler kelimelerdi. (Ma, 2018.)

Amerikan ürünlerinin reklamlarında sıkça rastladığımız bu sahne Candace'in gözü önünde, bozuk bir film gibi, tekrar tekrar oynanmaya devam eder. Huzur, mutluluk, başarı ve devamlılık hissi vermesi gereken bu aile yemeği tablosu tekinsizleşmiş, hastalığın habercisi olmuştur. Sahnenin aralıksız tekrar etmesi Mrs. Gower'ın hayatının, hastalıktan önce de bir dizi masa kurup kaldırmaktan ibaret olduğunu ima eder gibidir. Kadın bir yazarın kadın kahramanının olayları gözlemlediği bir romanda, cinsiyetçi bir yaklaşımla bu tekrar hissini kadınların daha keskin bir şekilde hissettiğini, ya da gözlemlediğini iddia etme eğiliminde olabiliriz, fakat Ma buna meyletmememiz için bu hastalığı kadın ve erkekler arasında eşit olarak dağıtır. Yine de Bob'un kişiliğinde patriyarka pandemi sonrasında kurulan bu küçük dünyada da kendini tekrar eder ve Candace doğacak kızını bu döngüden kurtarmak için bu 'komünden kaçma yolunu seçer. Uyarı sistemleri göz ardı edilen kadınların yeni dünyanın kurallarını belirlemede rol alması zor gibi görünmektedir, ama Candace bunun ihtimalinin peşine düşer.

Sonuç

Ma'nın 2018 tarihli romanı günümüzün pek çok kimlik ve anlatı meselelerini bir spekülatif roman çerçevesinde harmanlayarak göçmen kadınların toplumların geleceği hakkındaki tahayyüllerine dikkat çeker. Özellikle 'gündelik hayatın gerçeklik fikir birliği'ne ge-

tirdiği eleştirisiyle bu türe önemli bir katkı yaptığını söylemek mümkündür. Ma, göçmen kökenli olması hasebiyle yabancı bir beden olarak algılanan Candace'in hikâyesini, yine şehre bir 'yabancı' olarak gelen pandemiyle birleştirerek spekülâtif romanın siyasi boyutuna da bir derinlik getirmiş olur. Toplumların asli üyesi olarak görünmeyen göçmen kadınlar ve göçmen kadın yazarlar egemen kültürün beklentisinin aksine toplum hakkında çok doğru ve keskin tespitlerde bulunabilmektedirler. *Severance* romanında Candace'in çalıştığı iş sahası ve internet blogu için çektiği New York resimleri, olmakta ve olacak olanı gözlemlemenin en uygun yöntemi olarak resmedilir. Candace New York'taki tüketim toplumu içinde kendini tekrar eden insanları, ama özellikle de kadınları gözlemler. Bu gözlemlerin işaretlediği semptomlar daha sonra şehre gelen hastalıkla birebir örtüşecektir.

Ma bu anlatı şekliyle okurun kafasındaki 'sağlıklı' ile 'hasta' arasındaki ayrımı bulanıklaştırır. Pandemiden sonra 'sağlıklı' insanların 'hasta' insanları gözleme, hatta onları sömürme şekli de insanlık tarihindeki sömürgeci şiddet yöntemlerine gönderme yapar. İnsanların birtakım eylemleri sonuçlarını düşünmeden tekrar etmesi, tarihî hataların tekrar edilmesi, hastalığın bir sonucu değil, 'insanlık hali'dir. Ma'nın kahramanı bunu açık olarak söylemese de satır aralarında bunu okumak mümkündür. Bu 'insanlık hali'nin sorumlusu önemli ölçüde erkeklerdir. Ma kendi romanıyla, romanında da kadın karakterlerinin eylemleriyle kadınların zaman-mekân kompleksini okuyarak ve yazarak geliştirdikleri 'erken uyarı' sistemine dikkat çeker. Fakat romanda da gördüğümüz gibi bu sistem kadınlara ait olduğu için ciddiye alınmamakta, Ma'nın kitabı örneğinde de bu uyarının belirli etnisiteden insanlara zarar vermesi korkusundan dolayı uyarıcı tarafından bile çok yüksek sesle söylenmemektedir. Kadın sesi bu gibi sebeplerden dolayı kısılmaya devam ettiği süreçte Cassandra'lar kehanetlerini duymayan kulaklara söylemeye devam edecektir. Kadınlar ve özellikle göçmen kadınlar dinlenmediği süreçte bu uyarı sistemlerinin işlemesi mümkün olmayacaktır.

KAYNAKÇA

Cheung, K. (2016). *Chinese American Literature without Borders: Gender, Genre, and Form*. Palgrave Macmillan US

Coccolini, F., Sartelli, M., Catena, F. (2020). COVID-19 the show-down for mass casualty preparedness and management: the Cassandra Syndrome. *World Journal of Emergency Surgery* 15, 26. <https://doi.org/10.1186/s13017-020-00304-5>

Day, M. (2018). Apocalyptic office novel: an interview with Ling Ma. Ağustos 2018. *The Paris Review*. Erişim <https://www.theparisreview.org/blog/2018/08/22/apocalyptic-office-novel-an-interview-with-ling-ma/>

Evans, M. L. M.D., Lindauer, M.J.D., Farrell, M. E. M.D. (2020) A Pandemic within a Pandemic — Intimate Partner Violence during Covid-19, *New England Journal of Medicine*, <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMp2024046>

Fan, J. (2018, Aralık 10). Ling Ma's "Severance" Captures the Bleak, Fatalistic Mood of 2018. *The New Yorker*. <https://www.newyorker.com/books/under-review/ling-ma-severance-captures-the-bleak-fatalistic-mood-of-2018>

Friedman, E., Fuchs, M. (Eds.). (1989). *Breaking the Sequence: Women's Experimental Fiction*. Princeton: Princeton University Press.

Haith, C. (2020, Mart 16). Pandemics from Homer to Stephen King: what we can learn from literary history. *The Conversation*. <https://theconversation.com/pandemics-from-homer-to-stephen-king-what-we-can-learn-from-literary-history-133572>

Hu, J. (2020, Mart 18). 'Severance' Is the Novel of Our Current Moment—but Not for the Reasons You Think. *The Ringer*. <https://www.theringer.com/2020/3/18/21184516/severance-coronavirus-book-ling-ma>

Ma, L. (2018). *Severance: A Novel*. [Kindle E-Book] New York: Farrar, Straus and Giroux

Ma, L. (2018). *Severance: A Novel*. [Kindle E-Book] New York: Farrar, Straus and Giroux.

Millot, J. (2020, Nisan 24). The pandemic is changing book-buying patterns. *Publisher's Weekly*. <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/industry-news/bookselling/article/83161-the-pandemic-is-changing-book-buying-patterns.html>

Oertelt-Prigione, S. (2020). The impact of sex and gender in the COVID-19 pandemic. *Publications Office of the EU*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4f419ffb-a0ca-11ea-9d2d-01aa75ed71a1/language-en>

Oziewicz, M. (2017, Mart 29) Speculative Fiction. *Oxford Research Encyclopedia of Literature*. <https://oxfordre.com/literature/view/10.1093/acrefore/9780190201098.001.0001/acrefore-9780190201098-e-78>.

Smith, J. (2019). *How Domestic Violence Turns Men into Terrorists*. Riverrun: London

Zhang, L., Losin E. A. R., Ashar, Y. K., Koban, L., Wager D. T. (2021) Gender biases in estimation of others' pain, *The Journal of Pain*, pp 1–12 <https://doi.org/10.1016/j.jpain.2021.03.001>